

Enterrar Bultó

Hi ha paraules rituals i asèptiques que valen mil imatges encegadores i belles. Aquesta mediocre peça de mecànica jurídica, per exemple, conté paraules màgiques: "Fallamos que debemos absolver y absolvemos a Antonino Messegué Mas, Javier Barberà Chamorro y Fernando Antonio Jabardo García de los delitos imputados por el Ministerio Fiscal". A la penúltima pàgina d'aquesta sentència, els magistrats de la Secció Primera de la Sala Penal absolen —per escrit, un 30 d'octubre de 1993— tres persones que, durant 11 anys, han estat legalment culpables de la mort violenta del president de la Cross, José María Bultó.

—Érem el boc expiatori de la transició, i ara que ens hem passat nou anys a la presó, hem deixat de ser culpables... No ho sé, suposo que li podia passar a qualsevol.

Antoni Massagué, berguedà sorrut i generós, conserva l'estigma d'una vida aturada als vuitanta però no vagareja mai per les ferides. Les ha vençudes. I ells han d'anar més amb compte. Del 1982 ençà, tota sentència ha de ser raonada —s'anomena "motivació fàctica"—, de manera lògica, segons la importància i la qualitat de l'*acervo probatorio*. El tribunal ha aplicat aquests criteris, en el judici *bis* del Cas Bultó, celebrat a finals de setembre, i sentenciat el 30 d'octubre, per desestimar moltes —totes— les peticions fiscals sospitoses d'*improbanza* i queixar-se, per escrit, de les "limitadas pruebas con que ha podido contar". Una terrible cicuta en la carre-

L'Audiència Nacional ha absolt, en un segon judici, els tres independentistes catalans condemnats, fa onze anys, per l'assassinat, el maig de 1977, de l'industrial Bultó. Per primer cop, un combat jurídic qüestiona la veritat oficial.

ra d'aquesta fiscal que, per decisió del Fiscal en Cap de l'Audiència Nacional, representava de nou el ministeri fiscal. Tornava al sumari Bultó per escenificar una trista rèplica d'aquella fiscal mandrosa que el 1982 havia repartit entre els inculpats tota mena de càrrecs, valorats en 260 anys de privació de llibertat: tinença il·lícita d'armes, pertinença a banda armada o col·laboració, intervenció en assassinat, dipòsit d'armes de guerra i falsificació de DNI. Càrrecs que, sense proves justament de càrrec, desapareixen en la sentència absolutòria del 30 d'octubre de 1993, però eren l'estrella de la sentència del 15 de gener de 1982: Antoni Massagué i Xavier Barberà rebien 36 anys de privació de llibertat, mentre que Ferran Jabardo es quedava en 12. Dolors Tubau i Abel Rebollo, condemnats a dos anys, quedaven en llibertat pocs mesos després.

—Érem realment ingenus. Estàvem tan convençuts —recorda Massagué— que en aquell judici, sense proves de cap mena, ens havien d'absoldre per nassos que, al migdia, als calabossos de l'Audiència ens rifàvem amb els advocats quin de nosaltres sortia primer.

Mentre lletrats i acusats levitaven com si fossin en un judici normal, damunt i al voltant seu, els factors empírics s'anaven imposant. Pérez Lemaur, un jutge de tarannà autoritari, inhabilitat posteriorment per pràctiques corruptes, substituïa, 24 hores abans del judici oral i sense notificació prèvia, el president del tribunal. De la Concha. Els acusats, traslladats des de la

ARXIU

Model de Barcelona en un furgó cel·lular, arribaren a Madrid de matinada, a punt gairebé d'iniciar-se la vista, sense haver pogut dormir i en condicions higièniques nefastes. Barberà va estar a punt de desmaiar-se dins la peixera blindada on declaraven els acusats.

Els interrogatoris no van durar més de tres hores. Deu testimonis de la defensa per un de l'acusació. L'actuació del president de la sala es va centrar a interferir tota conversa que fes referència a tortures mentre assajava, aleatòriament, posats d'irritació o indiferència sobre la concurrència. Després que la fiscal interrogués el seu testimoni, el cunyat del difunt Bultó, que no va reconèixer cap dels acusats, aquesta va desgranar, monocord i avorrida, els raonaments de la fiscalia, consistents en l'enumeració d'aquelles pàgines del sumari –1.600 folis farcits de declaracions policiaques sense assistència

D'esquerra a dreta, Xavier Barberà, Antoni Massagué i Ferran Jabardo. Quan semblava una aberració històrica atrevir-se a declarar la guerra –judicial– contra l'estat espanyol, un col·lectiu d'advocats independentistes ha demostrat que sovint els judicis de l'Audiència Nacional no són com haurien de ser.

Cartells demanant la llibertat dels implicats en el Cas Bultó. L'independentisme ha seguit atentament el desenvolupament de l'afer.

VICENT A JIMÉNEZ

lletrada— on hi havia indicis de delictes, escapçant qualsevol discussió pública sobre la validesa de les proves documentals. A la tarda, mentre tot quedava *visto para sentencia*, el públic assistent, polítics, parlamentaris i extraparlamentaris, amics i familiars, entonaven, a mitja veu, *Els Segadors*. Això va disgustar, encara més, Pérez Lemaur, vestit per a l'ocasió amb tres petites *rojigualdes*; a l'agulla de corbata i als punys de camisa. En tres dies exasperat de tants catalans, dictava una sentència duríssima.

Europa, Europa. “Un típic cas de la transició”, diria Ignasi Donate, advocat de la defensa, en la conferència de premsa posterior a la sentència absoluta, “per manca de proves”, del 30 d'octubre de 1993. Com que l'estament judicial aplicava criteris de la transició —molta barra i molta convicció íntima pre-gravada— els tres advocats del sumari Bultó es conxorxaven per plantar cara a l'estat. Ja estaven prou fregits. El recurs al Suprem, sentenciat el 27 de desembre de 1982, havia servit perquè aquest tribunal fonamentés —legitimés tot motivant-la— aquella sentència coixa de l'Audiència Nacional afegint-hi, *motu proprio*, les declaracions al jutge de Jaume Martínez Vendrell, el cervell militar de Front Nacional de Catalunya, detingut el març de 1979, en les quals aquest explicava la història d'una organització armada independentista, en funcionament actiu i amb noms concrets, anomenada Època (Exèrcit Popular Català). Ja que la declaració de Martínez no esmentava Jabardo, la pena fou rebaixada a sis anys. Un consol agre dolç perquè el següent recurs, al Constitucional, no va arribar a entrar en discussió “por falta manifiesta de contenido”. Tancaven barraca.

I si Europa sabia, per exemple, que hi havia un president de tribunal que no s'havia llegit un sol foli de la causa que jutjava i demostrava un partit previ evident? Quan la Comissió Europea de Drets Humans admetia a tràmit les tres demandes dels seus clients, un 22 de juliol de 1983, el camí de la defensa es desbrossava. Aquest triangle imperfet, gens rígid i molt instrumental, que uneix Simeó Miquel, l'advocat de Ponent i professor, en exercici, de dret romà, August Gil Matamala, l'advocat de totes les causes perdudes, reputat, fora del col·lectiu, com el creador d'Ariadna Gil, i Ignasi Donate, un hàbil negociador empeltat de llengües que assessora el COC, iniciava així l'estratègia jurídica i europea. Deu anys de tossuderia han permès a aquest equip d'*outsiders*, tan qualificats com esmunyedissos, capgirar un depriment resultat històric —la condemna del 82— en una excepcional pallissa jurídica —l'absolució de 1993— que s'ha carregat, en una sola jugada, la supèrbia de l'estat. Els caps pensants de l'Audiència Nacional, i les seves instàncies superiors, el Tribunal Suprem i el Tribunal Consti-

ARXIU

tucional, sòlidament ancorats als interessos governamentals, no imaginaven que un venerable Tribunal de la vila d'Estrasburg els podia tallar la digestió.

—Al principi —reconeix Simeó Miquel— això d'Estrasburg ens semblava un viatge a l'estratosfera i nosaltres també dubtàvem si això tindria cap aplicació pràctica a la terra.

Des de la comuna dels presos polítics de Carabanchel, a la 3a galeria, on residien els tres *bultonians*, denunciar l'estat espanyol als tribunals internacionals semblava una idea fantàstica. Als *milis*, els faria venir aigua a la boca. Engabiats des de l'octubre de 1980, estaven colèrics per culpa de la farsa judicial que els havia tocat viure. I la còlera, sostinguda, dels advocats vessa després de la batalla.

—El comportament de l'estat espanyol ha estat impresentable.

Impresentable, en el procediment, precisa Miquel:

—Durant anys, els organismes judicials espanyols s'han limitat a encobrir una sentència que condemnava tres ciutadans sense cap prova

Conferències de premsa del 1988 (dalt) i del 1993 (baix). La denúncia pública del procediment irregular que es va seguir contra els independentistes catalans ha internacionalitzat un cas que representà la primera condemna europea a la Justícia espanyola.

de càrrec, i no podíem fer-hi res. Des que vam recórrer a la Comissió Europea i al Tribunal Europeu dels Drets Humans, els representants del Govern espanyol van fer exactament el mateix. Encobrir-se i negar-nos.

—Qüestió d'estat?

—D'orgull nacional. De dignitat ferida. Ens miraven com a l'enemic, procuraven no saludar-nos i parlaven, sempre, en castellà davant tots els organismes. El Govern va col·locar al tribunal Leopoldo Torres, l'ex-fiscal general de l'estat, per assegurar-se que defensés una sentència indefensable més enllà de la frontera. Era increïble. Es gastaven els mateixos arguments que hauria fet servir la UCD per defensar la llei antiterrorista. Impresentable.

Quan el Tribunal d'Estrasburg va sentenciar que el judici del gener de 1982 no havia complert les exigències d'un procés just i públic, reconegut en l'article 6, paràgraf 1, del Conveni Europeu dels Drets Humans, ratificat per Espanya, el tribunal va obrir un període de converses per discutir-ne l'aplicació pràctica entre els representants de l'estat i de la defensa i solucionar el buit jurídic que produïa la sentència del 6 de desembre de 1988.

—No hi va haver manera. Mai.

Fins a la intervenció, *in extremis*, el 1991, del Tribunal Constitucional, el curs 89-90 va convertir-se en un ball inenarrable d'ordres i contraordres d'ingrés i sortides de presó, on l'Audiència Nacional atorgava llibertat, el Suprem la denegava, el Govern callava, Barberà desapareixia entre el torb, enfilant la frontera d'Andorra, cap a les dolces terres d'Occitània, i Massagué, que dormia a la Model en règim obert, frisava explicant a un comissari la dificultat d'ingressar novament a presó quan, de fet, ja n'era intern. Mentrestant, el Tribunal d'Estrasburg, exasperat amb el seu jutge espanyol, que havia filtrat la sentència al diari més afí de Madrid, exigia, sense sort, converses.

Simultàniament, tots aquests mesos de paràlisi kafkiana van produir un rebrot d'espanyolisme castís. "Les sentències d'Estrasburg", escrivia José María Morenilla, l'agent espanyol davant la Comissió i el Tribunal, en la versió catalana del text oficial, "són de naturalesa purament declarativa". No poden, insistia, anul·lar decisions judicials. Fins que el Tribunal Constitucional va decidir admetre la sentència del cas Bultó com una inusual jurisprudència a partir de la qual es reconeixia el dret dels acusats a "un procés públic amb totes les garanties". Aquesta frase —tan clau com *absolució*— significava la rendició tardana de Numància. Massagué i Barberà han deixat de signar cada quinze dies la seva cartilla de llibertat provisional a l'Oficina de Presentacions Judicials, i Jabardo, alliberat el setembre de 1984 i encauat a Gironella, es felicita per no "haver afluixat". La tardor judicial de 1993 ha

fet neteja. Camuflat entre la boira de Bell-lloc d'Urgell, Barberà amplia el seu negoci de serigrafia sense esperar que arribin les indemnitzacions.

— Abans ens dèiem, entre nosaltres, els catalans lliures, perquè érem els únics que no estàvem fitxats. Encara penso el mateix. La llibertat no es repara, es pren.

De moment, la reparació exigida pels tres absolts és de 7.000 pessetes per cada dia de feina perdut a la cangri: 43 milions. 16 milions més pels perjudicis morals i 9 per a les minuts de la defensa. En total, 68 milions. Una quantitat minúscula que l'estat intentarà no pagar. O rebaixar. I Massagué s'emprenya.

— L'enemic no dóna facilitats. Això ho entenem tots. Ara, per més enemics que siguem, s'han de mantenir les formes. I ells no ho han fet mai. Al final, t'acaben enviant la policia.

Oriol Malló

Assemblea d'intel·lectuals celebrada durant el consell de Burgos. La repressió contra el nacionalisme i l'antifranquisme fou molt dura durant els 70.

La transició secreta

Entre 1969 i 1978, grups propers al FNC van establir les bases d'una organització armada independentista, escapçada durant la transició.

El migdia del 12 de novembre de 1977, Àlvar Valls celebrava, al pis de Barcelona, la llibertat concedida, tot just quaranta-vuit hores abans, per l'Audiència Nacional, en aplicació de la Llei d'Amnistia del 15 d'octubre. Abans d'entaular-se per dinar, un periodista del *Catalunya Exprés* el telefonava per comunicar-li que el Ministeri de l'Interior havia recorregut contra l'aplicació de l'amnistia per a aquell grup, sense nom, independentista i socialista. Tornava a ser un fugitiu. Cap momentani, o cap de turc, per a un grup —format en colles, mai en escamots— independentista, sense nom ni traces públiques que seria perseguit, tant per castigar la mort d'un prohoms del tèxtil català com per evitar la florida d'algun perill extrem: Una ETA catalana, potent i entrenada, que posés en qüestió els delicats equilibris que s'havien de traçar durant la transició. En aquell moment, als Països Catalans tot semblava possible, incloent-hi la lluita armada.

Quedava en suspens la sentència de l'Audiència Nacional del 10 de novembre, segons la qual es considerava aquell grup format per quatre militants, Carles Sastre, Josep Lluís Pérez, Montserrat Tarragó i el

'El Caso' del 16 de juliol de 1977.

mateix Àlvar, com una organització armada que, "seguint projectes d'un tal Jaume", llavors sense identificar, tenia "la finalitat d'aconseguir la independència dels Països Catalans mitjançant la lluita tant política como militar per a revitalizar la

idea", sota uns criteris que els magistrats consideraven "semblants a ETA", sempre enquadrats dintre l'òrbita dels "ideals polítics catalanistes". La suspensió d'aquesta sentència, n'invalidava l'efectivitat. No calia ni rumiar-s'ho. Aquella tarda, els quatre estudiants universitaris Carles Sastre, Montserrat Tarragó, Josep Lluís Pérez i Àlvar Valls es refugiaven al Montseny. Després d'aquest sojorn, decidien separar-se i retrobar-se, si hi havia sort, a París, a la casa sempre oberta de Manuel Viusà, pintor i gravador, militant històric de Front, que exerceix d'ambaixada permanent dels catalans de l'interior.

En dies posteriors, les notícies assenyaven un punt de no retorn. El Tribunal Suprem establia la diferència ontològica entre "mòbils" autonòmics —amnistiables— i mòbils independentistes —no amnistiables— i provocava, de retruc, la primera obscenitat jurídica del sumari Bultó: Els activistes d'ETA ja amnistiats, entre ells els que havien "ajusticiat" l'empresari Ybarra al juny de 1977, no actuaven per reivindicar "las autonomías regionales dentro de la unidad nacional", però la doctrina del Suprem només es va aplicar a tots els inculpats del Cas Bultó. Massa-